

Podplukovník Dr. Ing. Josef Š m o n d r k

Kodifikační systém NATO

Důležitou úlohu při budování logistických systémů má optimalizace řízení materiálového hospodářství zahrnující v sobě všechny činnosti zaměřené na ovládnutí materiálového toku tak, aby potřebný materiál ve správném množství byl k dispozici na správném místě, ve stanoveném čase a za přijatelných nákladů. Cílem je nepřipustit zásoby (předměty, zboží, polotovary, suroviny, spotřební zboží atd.) co do velikosti a struktury vyšší, než je striktně nutné či finančně odůvodněné; na druhé straně připustit zásoby dostatečně velké, aby činnosti zabezpečované těmito zásobami mohly probíhat bez poruch.

Všude tam, kde se s materiálovými zásobami pracuje, vzniká problém, jak je správně označit a jak vytvořit odpovídající podmínky pro jejich použití. To je zejména složité a komplikované v oblasti průmyslu, hospodářství a ve státní správě, kde musí být obhospodařováno velké množství materiálu různého druhu. Východiskem neboli pomocným prostředkem je pořízení kódované adresy pro jednotlivé druhy materiálu podle individuálních kritérií v závislosti na oblasti použití. Takto vzniklé kódové označení je velmi rozmanité a může je tvořit např. objednávací číslo, číslo výkresu nebo jiné k tomuto účelu vytvořené označení. Pokud jsou do tohoto procesu označování materiálu zavedena pevná pravidla a systematickosti, lze mluvit o systému třídění materiálu.

Tento problém je aktuální zejména v armádě, která provozuje různé druhy zbraňových a jiných systémů a obhospodařuje velké množství různých druhů materiálu určeného pro zabezpečení činnosti těchto systémů. V armádě se skladují tisíce položek majetku, z nichž mnoho má stejné technické a funkční charakteristiky a je nutno zabezpečit, aby jejich skladování a následné použití vyhovovalo požadavkům moderního a efektivního řízení materiálových zásob. Navíc zde vyvstává požadavek zabezpečení interoperability se spolupůsobícími spojeneckými armádami. Východiskem neboli řešením tohoto problému je zavedení kodifikačního systému NATO (NATO Codification System, NCS) do systému zásobování.

Co vlastně pod pojmem „kodifikační systém NATO“ rozumíme, jak jej lze definovat?

Ve své podstatě je kodifikační systém komplexem nadnárodních dohod, postupů, standardů, datových elementů a elektronických transakcí. Je oficiálním programem (společným zásobovacím jazykem) umožňujícím pojmenování, klasifikaci, identifikaci, a přidělení skladového čísla NATO (NATO Stock Number, NSN) položkám zavedeným do zásobovacího systému armád členských zemí Aliance a armád dalších více než sedmdesáti zemí užívajících tento systém.

Systém umožňuje dosažení maximální efektivity skladových operací, a to jak v národním, tak i v mezinárodním rozsahu, usnadňuje práci s daty v oblasti vojenského materiálu a identifikuje položky, které se na první pohled jeví jako odlišné, avšak splňují

stejně požadavky. V konečném důsledku systém svou filozofií umožňuje snížit zásoby na minimum, a na druhé straně umožňuje udržovat požadovanou výši zásob pod kontrolou.

Jeho nespornou výhodou je, že podporuje interoperabilitu zásobovacího systému, umožňuje registraci zdrojů zásob, potlačuje možnost vzniku duplicity zásobovacích položek v národním i mezinárodním měřítku, zaručuje zaměnitelnost a dostupnost zásobovacích položek za maximálně výhodných ekonomických podmínek a poskytuje nezbytné informace pro zvýšení účinnosti zásobovacího systému.

Základním dokumentem pro řízení kodifikačního systému, je „Manuál NATO pro kodifikaci“ (NATO Manual on Codification) známý pod označením ACodP-1 (Allied Codification Publication No 1). Manuál uvádí pravidla, postupy, základní principy, zásady a zodpovědnosti platné pro řízení kodifikačního systému.

Podstata kodifikačního systému NATO je založena na dvou základních standardizačních dohodách STANAG 3150 (jednotný systém zásobovací klasifikace), STANAG 3151 (jednotný systém identifikace položky) a dvou základních principech.

Tyto základní standardizační dohody STANAG (Standardization Agreement) STANAG 3150 a STANAG 3151 spolu s doplňujícími dohodami STANAG 4177 (jednotný systém získávání dat) a STANAG 4199 (jednotný systém výměny dat pro řízení zásob materiálu), zajišťují funkci jednotného systému klasifikace a identifikace položek zaváděných do zásobovacího systému. Jejich účelem je:

- vyhnout se vytvoření odlišných identifikací položky, které by pokrývaly stejnou položku zásobování,
- zjistit, které položky jsou vzájemně zaměnitelné, podporovat standardizaci,
- umožnit efektivní zásobování v ozbrojených silách a mezi ozbrojenými silami NATO,
- usnadnit spojení mezi systémy kodifikace v ozbrojených silách a průmyslem,
- zlepšit správu zařízení podporováním účinnosti a hospodárnosti logistických operací.

Kodifikační systém zabezpečuje, že každá do zásobovacího systému nově zaváděná nebo opakovaně pořizovaná (nakupovaná) položka bude pro všechny fáze zásobování (od počátečního nákupu až k finální likvidaci) pojmenována, identifikována a klasifikována takovým způsobem, aby mohla být očíslována pouze jediným skladovým číslem NATO. Toto číslo je s danou položkou zásobování spojeno po celou dobu její životnosti. Lze tedy konstatovat, že „jedna položka zásobování má přiděleno jedno skladové číslo NATO“, což je první princip tvořící podstatu kodifikačního systému.

Neméně důležitý je i druhý princip, princip „národní odpovědnosti“, který každou ze zemí zapojených do kodifikačního systému zavazuje zabezpečit kodifikaci všech položek zásobování pro všechny uživatelské země i v případě, kdy se tato položka v zemi výrobce nepoužívá. Každá země, která chce tuto kodifikovanou položku zásobování používat, se přihlašuje jako její uživatel u země původu, výrobce. Kodifikační data o každé položce zásobování jsou ukládána do vlastních národních databází.

Základním prvkem kodifikačního systému NATO je položka zásobování. Cílem kodifikačního systému je definovat každou položku zásobování tak, aby umožnila plnit požadavky co největšího možného počtu uživatelů nezávisle na zařízení, jehož je tato položka součástí. Je však potřebné rozlišovat rozdíl mezi položkou výroby na jedné straně a položkou zásobování na straně druhé.

Položku výroby lze definovat jako předmět nebo skupinu předmětů seskupených do celku pod stejným referenčním číslem výrobce, které odpovídají stejným technickým výkresům, specifikacím, normám a přejímacím podmínkám.

Položka zásobování (předmět nebo skupina předmětů) je jednou z položek výroby, která byla kompetentním logistickým orgánem (např. v souladu s koncepcí provádění údržby a oprav materiálu), určena jako potřebná k pořízení z důvodu zabezpečení požadavků a potřeb armády. Tato položka je jednoznačně identifikována pomocí skladového čísla NATO. Položka zásobování může být:

- jednou z položek výroby,
- modifikací normální výrobní položky (změněné uživatelem nebo na základě požadavku uživatele),
- výrobní položkou, u níž je přísněji sledována kvalita než u normální výrobní položky (vyšší nároky na toleranci, na kvalitu výroby, ...),
- několika výrobními položkami, které jsou funkčně záměnné, nebo které mohou být vzájemně nahrazeny, tzn., že plní stejný účel a mají srovnatelné použití.

Přidělení skladového čísla NATO položce vcházející do systému zásobování je vyvrcholením procesu kodifikace v jehož průběhu je tato položka:

- ▲ pojmenována (vytvoření - přidělení názvu),
- ▲ klasifikována (začlenění do příslušné skupiny a třídy),
- ▲ identifikována (popsána požadovanými fyzickými a výkonnostními charakteristikami),
- ▲ očíslována (přidělení skladového čísla NATO),
- ▲ zveřejněna (zařazení do národní centrální databáze).

Každá zásobovací položka, která má být zavedena do kodifikačního systému NATO, musí být pojmenována, popsána a tudíž identifikována a klasifikována takovým způsobem, aby mohla být rozpoznána pouze podle jediného skladového čísla NATO.

Prvním a zároveň základním krokem v procesu kodifikace položky zásobování je její jednoznačné pojmenování - přidělení názvu, a to bez ohledu na to, kolik různých výrobců tuto položku vyrábí, nebo kolik různých uživatelů ji používá. Použití jednotného názvosloví podle mezinárodně dohodnutých kritérií je rozhodující podmínkou pro vzájemnou a srozumitelnou komunikaci v rámci kodifikačního systému, a proto v souladu s kapitolou II. manuálu Acod-P-1 musí mít každá položka zásobování přidělen název, tj. musí být pojmenována.

Základní bázi pro pojmenování položky je „Příručka názvů položek pro kodifikaci NATO“ (Item Name Directory for NATO Codification), tzv. příručka H6, publikovaná v rámci Aliance pod označením Acod-P3 (Allied Codification Publication No 3). Acod-P3 slouží jako mezinárodně dohodnutý slovník schválených názvů položek, které jsou vyžadovány v přípravě všech identifikací položek.

Příručka obsahuje tři typy názvů - schválené, základní a hovorové názvy položek. Pro zajištění jednotnosti používá systém pravidla pro pojmenování každé položky zásobování pomocí schválených názvů, jejichž základem je základní název. Tyto jsou v Acod-P3 publikovány spolu s jejich definicemi a kódy názvů položek. Používají se pro popisnou identifikaci položek a tam, kde je to vhodné, i pro referenční identifikaci položek.

Hovorové názvy uvedené v příručce mají odkaz ke schváleným názvům. Když nemůže být výrobceův název položky uveden s odkazem na schválený název položky, může být výjimečně použit neschválený název položky.

Podmínkou a dalším neméně důležitým krokem procesu kodifikace nutným pro seskupení obrovského množství položek zásobování, které armáda obhospodařuje, do příbuzných komoditních uskupení, je provedení zásobovací klasifikace NATO (NATO Supply Classification, NSC) tj. klasifikace položek zaváděných do zásobovacího systému. Tato klasifikace je založena na americkém „Federálním systému zásobovací klasifikace“. Jejím účelem je seskupit položky zásobování podle přesně definovaného systému číslování do skupin a do tříd v rámci těchto skupin.

Kodifikační systém používá čtyřmístnou číslovací strukturu. První dvě čísla identifikují zásobovací skupinu, což je široká oblast obecně příbuzných zásobovacích položek. Druhá dvě čísla této čtyřmístné číslovací struktury identifikují zásobovací třídu ve skupině, což je relativně úzké a poměrně homogenní seskupení blíže příbuzných zásobovacích položek, které se spojují na základě:

- ◆ svých fyzických nebo výkonnostních charakteristik,
- ◆ svého vztahu k nejbližším skupinám vyššího řádu, pro něž jsou specificky určeny,
- ◆ skuteností, že tyto položky jsou zpravidla obstarávány nebo vydávány společně.

Z uvedeného vyplývá, že takto zavedená struktura číslování umožňuje teoreticky vytvořit 99 skupin, z nichž každá obsahuje 99 tříd. Každá třída pokrývá homogenní oblast komodit z hlediska jejich fyzických a výkonových parametrů, nebo z hlediska vztahu součástí a příslušenství k nejbližším vyšším skupinám, pro něž jsou specificky konstruovány. Seznam existujících skupin a tříd a jejich definice uvádí „Příručka pro zásobovací klasifikaci NATO“ (NATO Supply Classification Handbook), známá pod označením H2 a publikovaná v rámci Aliance pod označením Acod-P2 (Allied Codification Publication No 2). Tam, kde je to nutné, příručka uvádí i vysvětlení, co daná skupina nebo třída může a co nemůže obsahovat.

Publikace NATO Acod-P2 a Acod-P3 jsou pravidelně v průběhu roku aktualizovány a distribuovány na CD-ROM jako součást tzv. H-SERIES vydávaných USA. H-SERIES dále obsahují:

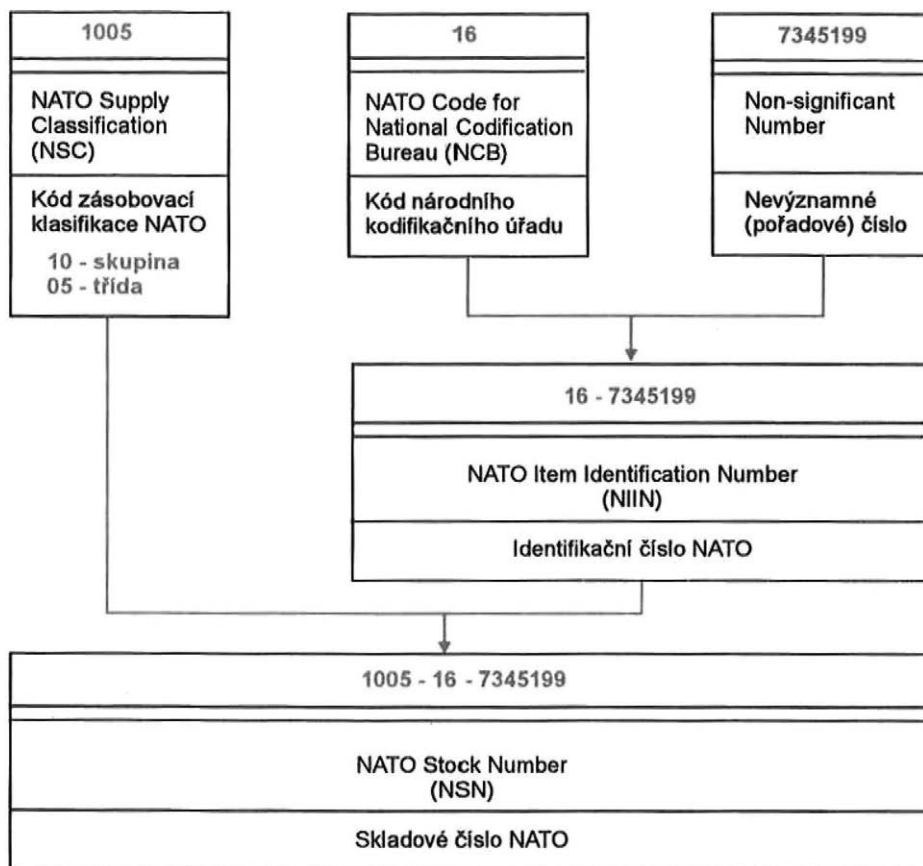
H2	- federální zásobovací klasifikace,
H3	- muniční kódy ministerstva obrany,
H4/H8	- kódy komerčních a vládních subjektů (výrobců a dodavatelů a dodavatelů majetku ozbrojeným silám),
H5	- společná komplexní data o vztazích mezi organizacemi,
H6	- federální slovník (databáze) jmen položek.

Dalším a nejdůležitějším krokem procesu kodifikace položky zásobování je její identifikace. Základ pro identifikaci položek NATO tvoří „Federální systém identifikace položek“ Spojených států amerických. Její podstatou je zjištění potřebných minimálních údajů a základních informací o položce, které určují její specifický a jedinečný charakter a které ji odlišují od ostatních položek zásobování. Každá identifikace musí být

aplikovatelná, tj. musí se vztahovat jenom na jednu a pouze jedinou položku zásobování a opačně, každá položka zásobování musí mít vždy pouze jedinou identifikaci.

Vlastní identifikace je prováděna pomocí popisné nebo referenční metody. Jejich použití v konkrétním případě závisí na množství, kvalitě a dostupnosti potřebných dat a informací nutných k provedení identifikace.

Základní a preferovanou identifikační metodou používanou pro provedení identifikace je metoda popisná, prováděná pomocí k tomuto účelu určených amerických „Federálních identifikačních směrnic“ (Federal Item Identification Guide, FIIG). Směrnice FIIGs umožňují provést popis a zakódování základních atributů a znaků identifikované položky, stanovení nezbytných doplňkových údajů pro management logistiky a její následné porovnání s ostatními, do zásobovacího systému již zavedenými položkami.

Obr.: Struktura skladového čísla NATO

Naproti tomu referenční metodu identifikace položky zásobování lze charakterizovat jako nepřímý proces identifikace provedený pouze na základě referenčních dat. Její podstatou je přiřazení čísla výkresové dokumentace, které jako **referenční číslo** (Reference

Number, RN) přiděluje položce výrobce a jméno výrobce, zakódovaného pomocí přiděleného kódu NCAGE (NATO Commercial and Government Entity Code). Tato metoda nezabezpečuje úplný popis základních charakteristik kodifikované položky.

Vyvrcholením procesu kodifikace je přidělení třináctimístního skladového čísla NSN kodifikované položce zásobování národním kodifikačním úřadem (National Codification Bureau, NCB) po provedené identifikaci na základě zjištění, že kodifikovaná položka je jedinečná. Strukturu skladového čísla NATO uvádí obr. (viz). První čtyři číslice tohoto třináctimístního skladového čísla určují zásobovací klasifikaci NSC. Zařazují položku zásobování na základě zjištěných dat do příslušné skupiny a třídy (tab. 1).

Tabulka 1

**Zásobovací klasifikace NATO
(NATO Supply Classification)**

Skupina 10: Zbraně

1005	Střelné zbraně do 30 mm
1010	Střelné zbraně přes 30 mm do 75 mm
1015	Střelné zbraně přes 75 mm do 125 mm
1040	Chemické zbraně a zařízení

Skupina 53: Železářské zboží a brusiva

5305	Šrouby
5307	Závrtné šrouby
5310	Matice a podložky
5320	Nýty
5345	Brusné kotouče a brousíky

Příklady záznamů skupiny 10 a 53 v příručce H2 - ACodP-2

Další dvě číslice identifikují zemi, která provedla identifikaci příslušné položky zásobování pomocí kódu NATO pro národní kodifikační úřad (NATO Code for National Codification Bureau). Kód přiděluje výbor (skupina) ředitelů národních kodifikačních úřadů (výbor AC/135). Příklady kódů přidělených jednotlivým zemím uvádí tab. 2.

Zbývajících sedm číslic skladového čísla NATO nemá zásadní význam (Non-Significant Number). Vyjadřují zpravidla pořadové číslo položky v příslušné národní databázi. Přiděluje se jedné a pouze jediné položce zásobování v rámci kodifikující země národním kodifikačním úřadem. Toto sedmičíslí spolu s kódem národního kodifikačního úřadu vytváří identifikační číslo položky NATO (NATO Item Identification Number, NIIN).

Posledním krokem procesu kodifikace položky zásobování je její zveřejnění - prezentace. Z důvodu dosažení maximálního zisku z kodifikačního systému jsou všichni uživatelé kodifikačního systému NATO povinni vkládat a udržovat informace o kodifikovaných položkách ve speciálních databázích, které jsou strukturovány tak, aby splňovaly požadavky standardizace a vyhovovaly zásadám platným pro mezinárodní elektronickou výměnu dat.

Aktuální informace o každé položce zásobování opatřené skladovým číslem NATO jsou ve formě tzv. **celkového záznamu o položce** (Total Item Record, TIR), zavedeny do národního souboru.

Všichni uživatelé kodifikačního systému NATO se mohou na tento národní soubor dotazovat a získat potřebné informace o jednotlivých položkách a jejich výrobcích (názvy a adresy národních výrobců), jednak prostřednictvím speciálních transakčních postupů jednotného systému automatické elektronické výměny dat (prostřednictvím „NATO Mailbox System“), nebo prostřednictvím databáze distribuované na nosiči CD-ROM.

Kodifikační systém NATO je řízen prostřednictvím **výboru AC/135** známého též pod názvem „skupina ředitelů národních kodifikačních úřadů“. Výbor mimo jiné odpovídá také za tvorbu kodifikační politiky a její uplatňování v praxi.

Přípravu návrhů koncepce kodifikační politiky, a po jejich schválení výborem AC/135 implementací do kodifikačního systému, zabezpečuje tzv. **panel A** výboru AC/135. Panel A je odpovědný i za aktualizaci ACodP-I a za organizaci procesů automatické výměny dat v kodifikačním systému.

Odbor kodifikačních služeb NAMSA (NATO Maintenance and Supply Agency, **agentura NATO pro technické zabezpečení a zásobování**), plní kromě jiných následujících úkolů v prospěch kodifikačního systému:

- plní roli sekretariátu výboru AC/135,
- správu a distribuci kodifikačních publikací (ACodP, STANAGs...),
- vývoj a publikování NATO MCRL (NATO Master Cross Reference List) na CD-ROM,
- řízení „Mailbox systému NATO“ a zabezpečování přenosu dat mezi členskými zeměmi kodifikačního systému NATO.

V národním měřítku je nejvyšším orgánem řídícím kodifikační systém „**Národní kodifikační úřad**“. Tento odpovídá za rozvoj kodifikačního systému a zabezpečuje řízení veškerých kodifikačních činností probíhajících na jeho teritoriu. Dále zabezpečuje kodifikaci dodávek jak do vlastní armády, tak i do armád uživatelských zemí kodifikačního systému NATO, které uplatnily kodifikační požadavek v příslušném kontraktu.

Veškeré problémy spojené s kodifikací dodávek, jak do vlastní armády, tak do zahraničí, musí výrobci i dodavatelé výhradně řešit s vlastním národním kodifikačním úřadem, který jim poskytne potřebné poradenské služby a informace ohledně kodifikačních postupů. Žádná jiná organizace nebo společnost nemá k tomuto oprávnění. Jednoznačné vymezení povinností a práv národního kodifikačního úřadu je plně respektováno jak agenturou NATO pro technické zabezpečení a zásobování NAMSA, tak i národními kodifikačními úřady zemí užívajících kodifikační systém NATO.

**Tabulka kódů národních kodifikačních úřadů
(příklad)**

Kód NCB	Stát	Poznámka
00, 01	USA	Členská země NATO
12	NĚMECKO	Členská země NATO
13	BELGIE	Členská země NATO
14	FRANCIE	Členská země NATO
15	ITÁLIE	Členská země NATO
17	HOLANSKO	Členská země NATO
33	ŠPANĚLSKO	Členská země NATO
99	VELKÁ BRITÁNIE	Členská země NATO
16	ČESKÁ REPUBLIKA	Země kandidující ke vstupu do NATO
43	POLSKO	Země kandidující ke vstupu do NATO
19	BRAZÍLIE	Nečlenská země NATO
29	ARGENTINA	Nečlenská země NATO
38	ESTONSKO	Nečlenská země NATO
39	RUMUNSKO	Nečlenská země NATO
40	SLOVENSKO	Nečlenská země NATO
66	AUSTRÁLIE	Nečlenská země NATO
98	NOVÝ ZÉLAND	Nečlenská země NATO
		Nečlenská země NATO

Rozvoji a zdokonalování kodifikačního systému NATO je věnována neustálá pozornost. Cílem je rozšířit jej v celosvětovém měřítku a dosáhnout takového stavu, aby se „Kodifikační systém NATO“ stal mezinárodním standardem.

Literatura:

- * AC/135: NATO Manual on Codification ACodP-1, NAMSA, Capellen 1998.
- * AC/135: NATO Supply Classification Handbook ACodP-2, NAMSA, Capellen 1995.
- * AC/135: Guide to the NATO Codification System, NAMSA, Capellen 1997.
- * AC/135: NATO Codification System (a bridge to global logistics knowledge), NAMSA, Capellen 1997.
- * Lorenc, M. Sazeček P., Štrunc R.: Kodifikační systém NATO, VTÚO Brno, Brno 1995.
- * Šmondrk, J.: Co musí učinit ČR, aby vyhověla standardům Aliance?, Hospodářské noviny č. 25, 5. 2.1998